



Sygn. akt III CSK 172/07

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 grudnia 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Józef Frąckowiak (przewodniczący)

SSN Kazimierz Zawada

SSA Michał Kłós (sprawozdawca)

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie z powództwa J. Z. i J. Z.

przeciwko Bankowi Gospodarki Żywnościowej S.A. Oddziałowi Regionalnemu
w K.

o ukształtowanie treści stosunku prawnego,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 7 grudnia 2007 r.,

skargi kasacyjnej powodów

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 21 lipca 2006 r.,

- 1. oddała skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od powodów na rzecz pozwanego kwotę 3.600,- (trzy tysiące sześćset złotych) z tytułu zwrotu kosztów procesu w postępowaniu kasacyjnym.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 4 listopada 2005 r., Sąd Okręgowy w K. oddalił powództwo J. Z. i Ja. Z. przeciwko Bankowi Gospodarki Żywnościowej SA Oddział Regionalny w K. o obniżenie wysokości świadczeń umownych i orzekł o kosztach procesu.

Powyższy wyrok zapadł w oparciu o następujące ustalenia faktyczne:

W dniu 1995 r. strony zawarły dwie umowy o kredyt inwestycyjny na dofinansowanie zakupu przez powodów nieruchomości oraz modernizację obiektów do produkcji drobiarskiej i trzody chlewnej a także na dofinansowanie pierwszego zasiedlenia i uruchomienie produkcji brojlerów oraz trzody chlewnej. Do połowy 1997 r. wszystkie umowne terminy spłat rat były dotrzymywane, aczkolwiek przeciwko powodom już w tym okresie zapadały tytuły egzekucyjne wynikające z innych wierzytelności.

W lipcu 1997 r. miała miejsce powódź, w wyniku której prowadzone przez powodów gospodarstwo zostało zalane. Na ich wniosek pozwany odraczał płatność rat kredytów przypadających na 1997 r. na koniec 1998 r., udzielił im także dwóch dalszych kredytów na likwidację skutków powodzi. W piśmie z dnia 22 października 1998 r. powodowie zwrócili się do pozwanego o prolongowanie spłaty raty kredytu przypadającej na dzień 30 października 1998 r. W uzasadnieniu tego wniosku powodowie podnieśli, że przeprowadzili gruntowny remont gospodarstwa oraz przywrócili jego funkcję produkcyjną i odtworzyli hodowlę trzody chlewnej, jednakże radykalny spadek cen tuczników we wrześniu i październiku 1998 r. spowodował po ich stronie dalsze straty. Wniosek ten, jak również kolejne wnioski powodów o prolongatę rat kredytów wynikających z umów zawartych w 1995 r. były uwzględniane.

Po powodzi pierwsze próbne zasiedlenie drobiu w gospodarstwie powodów związane było z dużą stratą na skutek salmonellozy. Choroba ta pojawiała się również w 1998 i 1999 r. Z jej powodu nastąpiło na przełomie lat 1999 i 2000 wstrzymanie produkcji. Z kolei na rynku trzody chlewnej w latach 1999 i 2000 panowała dekoniunktura. Wierzyciele wszczęli przeciwko powodom dalsze postępowania sądowe i egzekucyjne.

W oparciu o powyższe ustalenia faktyczne Sąd pierwszej instancji uznał, że powództwo nie znajduje uzasadnienia w treści przepisu art. 357¹ k.c. gdyż trudności finansowe, których doznali powodowie, były wynikiem salmonellozy i dekonunktury na rynku mięsny. Powodowie już przed powodzią z 1997 r. mieli kłopoty gospodarcze, zapadały przeciwko nim wyroki zasądzające świadczenia pieniężne.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny oddalił apelację powodów od powyższego wyroku.

Sąd Apelacyjny w oparciu o ustalenia faktyczne dokonane przez sąd pierwszej instancji uznał, że brak jest podstaw w treści art. 357¹ k.c. dla uwzględnienia powództwa. Nie występuje bowiem adekwatny związek przyczynowy pomiędzy nadzwyczajną zmianą stosunków a nadmierną trudnością lub groźbą rażącej straty po stronie powodów. Powyższy wniosek Sąd Apelacyjny sformułował między innymi w oparciu o treść pisma powodów skierowanego do pozwanego w dniu 22 października 1998 r., w którym informowali bank o przywróceniu funkcji produkcyjnych gospodarstwa. Sąd Apelacyjny uznał również, że już przed powodzią z 1997 r. przeciwko powodom zapadały tytuły egzekucyjne. Nałożyły się na to w okresie późniejszym skutki salmonellozy, która dotknęła kilkakrotnie hodowany przez nich drób, a także dekonunktura w handlu mięsem.

Sąd Apelacyjny uznał również, że pozwany bank po klęsce powodzi z 1997 r. podejmował korzystne dla powodów decyzje, uwzględniając wszelkie wnioski dotyczące prolongat rat kredytowych i udzielając dalszych kredytów.

Powyższy wyrok zaskarżyli w całości powodowie, opierając skargę na pierwszej podstawie kasacyjnej sformułowanej w art. 398³ § 1 k.p.c. W ramach powyższej podstawy powodowie zarzucili naruszenie przepisów - art. 357¹ k.c. przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że przepis ten nie znajduje zastosowania w sytuacji w której przyczynami nadmiernych trudności lub groźby rażącej straty, obok nadzwyczajnej zmiany stosunków, są także okoliczności mieszczące się w pojęciu zwykłego ryzyka kontraktowego oraz przez błąd subsumcji przez błędne przyjęcie, że nie zachodzi związek pomiędzy ustalonym w sprawie stanem faktycznym a przesłankami zastosowania powyższego przepisu a także art. 361 § 1 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie jako przesłanki art. 357¹ k.c. podczas gdy

ostatnio powołany przepis nie odwołuje się do pojęcia adekwatnego związku przyczynowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut naruszenia art. 361 § 1 k.c. należy uznać za uzasadniony. Przepis art. 357¹ k.c. wymaga dla przewidzianej w nim ingerencji sądu w stosunek zobowiązaniowy istnienia związku przyczynowego pomiędzy nadmierną trudnością świadczenia lub groźbą rażącej straty a nadzwyczajną zmianą stosunków. Wbrew odmiennemu pogładowi Sądu Apelacyjnego, wystarczające jednak jest obiektywne powiązanie kauzalne. Zmiana stosunków stanowić musi warunek niezbędny (*conditio sine qua non*) nadmiernego utrudnienia lub groźby rażącej straty. Powyższy pogląd dominuje również w piśmiennictwie. W uzasadnieniu podnosi się, że art. 357¹ k.c. nie należy do unormowań regulujących odpowiedzialność odszkodowawczą. Normalny związek przyczynowy, określony w art. 361 § 1 k.c., pełni funkcję przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej. Wyznacza również granice tej odpowiedzialności. Na gruncie art. 357¹ k.c. dokonywanie tego rodzaju zabiegu nie jest uzasadnione, co wynika z natury instytucji uregulowanej w tym przepisie. Skoro zmiana stosunków obiektywnie powoduje nadmierne trudności lub groźbę rażącej straty, to ocena normalności tego skutku nie powinna mieć znaczenia. Nie ma więc dostatecznych argumentów przemawiających za przyjęciem, iż zastosowanie do oceny omawianego związku przyczynowego ma art. 361 § 1 k.c.

W literaturze prezentowany jest wprowadzić także pogląd odmienny, przywołany przez Sąd Apelacyjny. Pogląd ten wypada jednak uznać za odosobniony, nie został zresztą szerzej uzasadniony.

Sąd Apelacyjny naruszył zatem wskazane przepisy. Pozostaje natomiast odpowiedź na pytanie, czy - w ustalonym stanie faktycznym, który wiąże Sąd Najwyższy - można zasadnie bronić tezy o związku przyczynowym w rozumieniu przyjętym na gruncie art. 357¹ k.c., pomiędzy nadzwyczajną zmianą stosunków a zmienioną sytuacją powodów.

Przede wszystkim należy stwierdzić, że w konstrukcji pierwszego zarzutu kasacyjnego kryje się niekonsekwencja. W jego uzasadnieniu powodowie podnoszą bowiem, że faktyczną zmianą stosunków nie jest sama powódź z 1997 r.,

lecz całość sytuacji gospodarczej, w jakiej znalazło się prowadzone przez nich gospodarstwo, na którą składa się utrata płynności finansowej i wzrost ogólnej sumy zadłużenia. Z tak sformułowaną tezą nie można się zgodzić. Niewątpliwie zmianą stosunków o charakterze nadzwyczajnym i nieprzewidywalnym było zniszczenie gospodarstwa powodów na skutek powodzi w lipcu 1997 r. Zmiana sytuacji finansowej może być natomiast traktowana jedynie w kategorii skutku tego zdarzenia.

Przystępując do oceny zasadności tego zarzutu, należy mieć na uwadze, że istotą rozumowania Sądu Apelacyjnego nie było stwierdzenie o współwystępowaniu kilku przyczyn obecnej sytuacji ekonomicznej powodów, lecz pogląd, że brak w ogóle związku kauzalnego pomiędzy powodzią a ich sytuacją. Do tego stwierdzenia doprowadziła bowiem sądy obu instancji analiza całości okoliczności faktycznych sprawy, na którą składają się: tytuły wykonawcze wystawione przeciwko powodom jeszcze przed klęską powodzi z 1997 r., pismo z dnia 22 października 1998 r. na k. 107 akt o treści wyżej opisanej, zwiększenie kosztów produkcji drobiu na skutek salmonellozy, zła koniunktura na rynku trzody chlewnej, wreszcie wystąpienie z pozwem dopiero w maju 2003 r., po blisko sześciu latach od powodzi. W tej sekwencji zdarzeń brak podstaw do uznania, że pomiędzy klęską powodzi z 1997 r. a sytuacją w jakiej znaleźli się powodowie na przełomie lat 1999 i 2000 występuje obiektywne powiązanie kauzalne wymagane treścią art. 357¹ k.c. Sytuacja ta spowodowana została wyłącznie przez zdarzenia objęte ryzykiem gospodarczym, obciążającym powodów.

Z powyższych względów, uznając skargę kasacyjną, pomimo częściowo błędnego uzasadnienia zaskarżonego wyroku, za niezasadną i mając na uwadze treść przepisu art. 398¹⁴ k.p.c., należało orzec jak w sentencji. O zasadzie ponoszenia kosztów postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie przepisu art. 108 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c., zaś o ich wysokości - na podstawie przepisów § 13 ust. 4 w zw. z § 6 ust. 7 rozporządzenia ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.).